

ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER VE LİSE TARİH DERS KİTAPLARINDA HİNDİSTAN'DA KURULAN TÜRK DEVLETLERİNİN İŞLENİŞİ

Servet HALİ

Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
servethali@mku.edu.tr

Makale Gönderme Tarihi: 13.05.2016 Makale Kabul Tarihi: 22.11.2016

Özet

Hindistan atalarımızın uzun süre hâkimiyet kurduğu önemli bir bölgedir. Bu çalışmada orta öğretim ve lise ders kitaplarında Hindistan'da kurulan Türk Devletleri hakkında ders araç gereçleri incelenmesi yapılmıştır. Ayrıca bu devletlerin Türk kültür ve medeniyetine katkıları araştırılmıştır. Araştırmanın amacı Hindistan'da kurulan Türk devletleri hakkında ders kitaplarındaki işlenişini içerik analizinin yapılarak durum tespiti yapabilmektir. Araştırmaya kaynak teşkil eden ders kitaplarının seçimi random yöntemiyle yapılmıştır. Günümüze kadar okutulan ders kitaplarından toplam 24 kitap incelemeye alınmıştır. İçerik analizi yapılarak verilerin analizi yapılmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışmanın sonuçları göstermiştir ki Hindistan'da kurulan devletler ile ilgili ders kitaplarımızda konunun işleniş ve içeriği bakımından yetersizlik söz konusudur.

Anahtar Kelimeler: Hindistan, Türk Devletleri, Gazneli, Timur Devleti, Babür, ders kitapları

PROCESSING OF THE TURKISH STATES FOUNDED IN INDIA IN SOCIAL STUDIES BOOKS OF SECONDARY SCHOOLS AND HISTORY BOOKS OF HIGH SCHOOLS

Abstract

It is an important area where our ancestors established a long-time dominance of India. In this study I tried to explain the Turkish Governments which were established in India and their profits for the Turkish culture and civilization. The aim of the research was founded in India by making the analysis of the content of textbooks on the Turkish government for handling the situation is to make the determination. In additional, in this study these Turkish Governments position which are studied in primary and secondary educational course books is examined and stated. The results of the studies carried out have shown in our textbooks about the handling of the issue with state established in India and is a major deficiency in terms of the content in question.

Key Vords: India, Turkish states, Gazneli, Babür, Timur State, textbook

Giriş

Türkler, dünyanın en eski ve zengin tarihi ile en köklü medeniyetine sahip olan nadir milletlerden biridir. Türk Tarihi zenginlik katan bir başka özelliği ise geniş coğrafyalara yayılıp Türk kültür ve medeniyetini bu coğrafyalarda yaymış olmasıdır. Asya malum Avrupa, Afrika ve bu alanlardan biride Hindistan' dır. Hindistan'da Türk, İran, Hint- Avrupa, Dravitler, Mongolaitler, İskit- Dravit, Hint-Avrupa- Dravit ırkları bulunmaktadır.

Bayur'a göre ise en eski Türk akınları Sakalar dönemindedir. Başta, pek belli olmayan (yaklaşık M.Ö. 95'li yıllar) bu tarihte, kuzey batı Hindistan'ın büyük bir kısmını kaplayan geniş bir Saka imparatorluğunun bulunmuş olmasına hükmedilir. Kuşanlar Devletini kuranlar(Hindikuş güneyinde) Yüceçilerdir. Bunlar kendilerine Türk diyen nadir Türk oymaklarındandır. Divan-ı Lügat-i Türk'e göre ve onların kullandıkları lakap ve paralarındaki ve heykellerdeki resimlere, yazılara ve İslam kaynakları ile Çeçname'ye göre Türklükleri kanıtlanabilmektedir(Bayur, 1987: 6-7).

Bazı tarihçiler Kalaç Türklerinin Afganların oturduğu bölgede oturduğunu ve onların Afganları oluşturduğunu ileri sürerler. Afganların yine çok önemli bir kolu da, bugünkü Hükümeti Hanedanının mensup olduğu Dürrani oymaklar grubudur. Bunlar 18. yy ortalarına kadar Abdali ismini almakta idi. Kalaç, abdal ve daha başka Türk oymaklarının nasıl Afganlaştıkları üzerine kesin bir bilgi yoktur.

I. Problem Durumu

Ortaokul ve lise ders kitapları incelendiğinde Türk Tarihi konularında ya kısa bilgiler verilerek sınırlamalar yapılmaktadır. Türklerin dünya coğrafyasına dağılışlarını kavrayabilmenin en iyi yolu kuruldukları bölgelere göre gruplama yapmaktır. Böylece öğrenci, hem devletlerin hâkimiyet sınırlarını kavrayacak, hem de Türklerin ne kadar geniş bir alanda hâkimiyet kurduklarını anlayacaktır. Atalarımızın yüzyıllarca hüküm sürdüğü bölgeler ve burada kurduğu kültür ve medeniyet hakkında özellikle günümüz ders kitaplarında kısa kısa ve yalnız bazı devletler hakkında genel bilgiler verilmektedir. Bu bilgilerse bir sayfayı bile geçmeyecek kadar dar kapsamlıdır. Bu çalışmada problem Hindistan'da kurulan Türk devletlerinin ders kitaplarımızda ne şekilde işlendiği şeklinde belirtilmiştir.

I.I. Problem Cümlesi

Ortaokul ve lise ders kitaplarında Hindistan' da kurulan Türk Devletlerinin işlenişi içerik ve biçimsel bakımdan nasıldır?

II. Önemi

Bu bölümde çalışmanın önemi ve amacı belirtilmiştir. Türkler tarih boyunca dünyanın çok farklı bölgelerinde hâkimiyet kurmuşlardır. Bu bölgelerden biri de Hindistan'dır. Hindistan Türk kültürüne ve medeniyetine göre farklılık gösteren bir bölge olmasına rağmen burada atalarımız büyük devletler kurmuştur. Türk kültür ve medeniyetini buraya taşımışlardır. Bu çalışmada Hindistan' da kurulan Türk Devletleri ve çeşitli nedenlerle Hindistan'daki devletlerle münasebet kurmuş ve

sefer düzenlemiş olan devletler hakkında kısaca bilgi verilerek konunun önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Uzun yıllar boyunca bölgede hâkimiyet kuran Türk Devletlerinin ders kitaplarında yer alması gereken önemli ve gözden kaçmış veya yer alması gereken konulara kavramsal çerçevede değinilmiştir. Konunun ders kitaplarındaki işlenişi hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın amacı Türk kültürü ve medeniyetinin zenginliğini, gelişim gösterdiği bölgeleri ve kurduğumuz devletlerin genel özelliklerini öğretmektir.

III. Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri

Bu bölümde Tarih ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında olması gereken devletler hakkında kısaca genel bilgi verilmiştir.

Hindistan'ın kuzeyindeki bölgelerde tarihin ilk devirlerinden itibaren Türk kabileleri yaşamış ancak bu coğrafya Türkler tarafından pek sevilmemiştir. Hindistan'ın ikliminin bunda payı büyüktür. İlimden dolayı buranın insanı miskin uyşuk bir karakter yapısına sahiptir. Bu iklim orta Asya iklim yapısıyla uyşmamaktaydı. Çünkü Türk illerinin iklimi sert ve sağlamdır. Bundan dolayı kuzeyden gelen iklimin etkisiyle sert ve hareketli bir yapıya sahip olan kavimler Hindistan'ı kolayca ele geçirebilmişlerdir(Gökçe,2001: 2).

Hindistan'a yapılan akınlar genelde kuzeyden Afganistan üzerinden olmuştur(Konukçu, 1981: 793). Gazneliler ile beraber bu bölgede Türk nüfusu önemli bir etken durumuna gelmiştir(Özcan,1993: 75-81).

III. I- Gazneliler

Müslüman Türkler Hindistan'a Gazne Devleti'nin Güneye doğru büyümesiyle girmiş ve yerleşmişlerdir(Bayur,1987: 127). XI. yy ilk yarısının büyük Müslüman-Türk devletlerinden birisi olan Gaznelilerin, kurulmuştur. Bu devlete "Selaükteginiler" denildiği gibi, S. Mahmut'un lakabı Yemin'üd Devle' den dolayı "Yeminiler" adı ile de meşhurdur(Merçil,1989: 1; Bayur, 1987: 127). Tabakat-ı Nasriye göre, Sebüktegin, Bamyân, Toharistan ve Gur bölgelerini de ele geçirir. Şimdiki Afganistan ve Belücistan'ın büyük bir kısmı ile Hindulardan epey ülke ganimet, para, Gazilik onuru kazanmıştır. Küçük bir beylik olan Gazne'yi kocaman bir devlet haline getirmiştir(Bayur,1987: 131). Gazneli Mahmut tahta çıktıktan sonra babasının Hindistan politikasına devam etmiştir(Bayur,1987: 136). Hindistan'a düzenlediği seferler sonunda elde ettiği ganimetlerle ünü daha artacak ve İslam dünyasında büyük itibar kazanacaklardır(Durak, 2000: 19).

Sultan Mahmut öldüğünde Gazneli Devleti, Batı Azerbaycan hudutlarından doğuda, yukarı Ganj Vadisine, Orta Asya'da Harezmi'de Hint Okyanusu sahillerine kadar uzanan çok geniş bir sahayı kapsıyordu. O Hint seferi sebebiyle Gazi ve "Hinduların Çekici" olarak şöhret kazanmıştır. Gazneli Mahmut siyasal, yönetimle askerlik işlerinde bir dahi idi ve en güç durumlarda yükselmiş ve bölgesinin en güçlü hükümdarı olmuştur. Şahsiyeti kabiliyetinin bir örneği olmakla birlikte, tarihi rolü, çoğunluğu Türk olan ordusuyla halkı karışık olan Horasan vs. gibi ülkelerin Türk

istilalarına uğramasını men etmek olmuştur(Bayur,1987: 182). Mesut'tan sonra yerine Mevdud ondan sonra İbrahim ve sonrada III. Mesut geçer. Ondan sonra devletin durumu iyice karışır ve Gurlular 1186'da devlete son verir.

Gazneliler'de Sultan devlet yönetiminde mutlak bir şekilde hâkimdi ve "Allah'ın Yeryüzündeki Gölgesi" sayılıyordu. Hükümdar sarayı İran geleneklerine göre teşkilatlandırılmıştı. Diğer Türk devletlerinde olduğu gibi divan teşkilatı vardı. Adliye teşkilatında yargı işlerine kendi bakardı(Merçil,1993: 483).

Bu devir kültürel bakımdan da zengin bir devirdir(Merçil,1989: 92). Şairlere ve ulemaya büyük saygı gösterilmiştir. Resmi dil Farsça idi. Gazneli Mahmud'un sarayında 400 şairin bulunduğu rivayeti mübalağalı kabul edilse bile onun edebiyata verdiği önemi göstermektedir. Tarih yazıcılığında da bu devir parlak geçmiştir. Kitab'ül Yemini Utbinin, Gerdizinin Zeynül Ahbarı, Tarih-i Beyhaki ve Tarih-i Mesudi Beyhakinin en önemli tarih eserlerindedir. Dönemin büyük âlimlerinden olan Biruni ve Hocası Nasr ilan Irak ve daha birçok bilim adamı Gazze' ye götürülmüştür. Biruni Hindistan seferine katılmış ve Tahkiku ma lil Hind adlı eseri yazmıştır. Bu kitap, Hinduların inanç ve adetlerini tarafsız olarak inceleyen ilk İslami eserdir(Merçil, 1993: 483).

III. II- Delhi Türk Sultanlığı(1206-1526):

Hindistan'da kurulan Delhi Türk Sultanlığı da bir bakıma Gazneli Devleti'nin devamıdır. Sultan Mahmud'un Hindistan'a seferler düzenlemesiyle ordusuna Afganlı, İranlı ve Türk olup da Afganistan'a daha eskiden yerleşmiş bulunan Halaçlar ile çok sayıda Ortaasya Türkünün katılması üzerine Mahmud devri Maveraünnehr ile Hindistan arsında bir göç köprüsü olmuştur. Mesela; er veya paralı asker iken sultanlığa yükselenler bile vardır ki, Sultan Aybeg, İltutmuş ve Balaban bunlardandır(Palabıyık,2002: 515).

1192 yılında Gaznede hükümdar olan Gurlu Muizüddin Muhammed ikinci Törain Savaşında Hinduları yenilgiye uğrattıktan sonra Aybeg'i Hindistan'ın fethi için görevlendirdi. Aybeg 1193 yılında Delhi' yi ele geçirdi. Böylece Delhi Türk sultanlığı resmen değilse de kurumuş görülmektedir resmi kuruluş 1206'da Muiz'üddin'in ölümünden sonra olacaktır(Bayur, 1987: 268). Tuğluklu devri kapanırken Delhi'ye hâkim olan Seyyidiler 1451 yılına kadar varlıklarını sürdürecektir sonra Lodilere bırakacaktır. Lodilerin buradaki hâkimiyeti 1526'da Babürşah tarafından sona erdirilirken Delhi'de yeniden Türk idaresi kurulacak ve 1857'ye kadar devam edecektir.(Cöhçe,2002: 689-717)

Delhi Türk Sultanlığının idari teşkilatı genel olarak Ortaçağ Türk İslam teşkilatına dayanmaktadır(Kortel,2002: 731). Bu dönemden kalan en güzel mimari eserlerden biri Kutup- Minar'dır. (Eski Delhi'deki) Bu eserin banisi Kutbeddin Aybeg'dir (Baksaç,1995: 101). Hindistan Türkleri, Türklüğü her şeyden üstün tutmuşlar ve bununla öğünmüşlerdir. Örneğin; İltutmuş'un tamamlattığı Kutub-Minar'ın dördüncü katındaki kitabede kendisine "Mevlayı Mülük- üt Türk, vel Arap, vel Acem" denilmekte ve Türk başta bulunmaktadır(Bayur, 1987: 370)

II. III- Babür Devleti:

1526 yılında Babürşah tarafından temelleri atılan bu imparatorluk Türk tarihinin en büyük devletlerindedir(Konukçu, 1992: 462). Babür (Hindistan'a mahsus yırtıcı bir hayvan- Panter bkz. Lügat-i Naci) 1494'te Timur'un torunlarından olan babası Ömer Şeyh Mirza'nın ölümüyle Fergana Sultanlığı'nın başına geçmişti. Kısa sürede önce Kabil daha sonra Semerkant'a hâkim olmuş ve yaptığı payitaht savaşını kazanarak Hindistan'a yerleşti. Sınırlarını Kandahar'dan Bengal' e kadar genişletir, ölünce yerine 1530'da Hümayun geçti(Bıyıktay,1989: 16). Otoriteyi sağladıktan kısa bir süre sonra ölmüş yerine Ekber Şah geçmiştir. Ekber Şah 17. yy.ın sonuna kadar bütün Hindistan'ı hâkimiyeti altına almayı başardı. Bundan dolayı devletin gerçek kurucusu sayılır. Ondan sonra Cihangir tahta geçmiştir. Cihangir'den sonra tahta Şah Cihan tahta geçmiştir. Şah Cihan otoriteyi sağladıktan sonra ülkeyi Belh' e kadar genişletti. Taç Mahal bu gelişmenin en güzel örneğidir. Belhi' deki Lal Kale ve Cuma Camii de bu dönemin ihtişamını yansıtan en önemli eserlerdendir(Gökçe,2001: 34). 1658'de tahta çıkan Evrengzib' de önce iç meselelerle uğraşmış daha sonrada ülke sınırlarını genişletmek için çalışmıştır. 1707'de ölen Evrengzib zamanında Babürler en parlak devirlerini yaşamış ve büyük devlet vasfını kazanmışlardır(Bıyıktay,1989: 94).

18. yy. ortalarına gelindiğinde Babür hâkimiyeti orta ve kuzey Hindistan'da çok zayıf bir hale gelmiştir. Bu andan itibaren alt kıtaya yeni ve daha kuvvetli bir faktör İngiliz sömürgeciliği ulaştı. Bu devletlerarasındaki rekabet Avrupalıların sağlam bir biçimde buraya yerleşmesine imkân tanıdı(Köprülü,509). Bu bölgeye gelen ilk Avrupalılar Portekizlilerdir. Daha sonra Hollandalı ve İngiliz tüccarlar buraya ilgi duymuşlardı. İngilizler ticari menfaatlerini korumak için doğu Hindistan şirketi Bombay, Modras ve Kalküta'yı tahkim ederek bağımsız ticaret merkezleri kurdular. Bu arada İngiliz – Fransız rekabeti baş gösterdi. İngilizler bu rekabetten başarılı çıktı(Özcan,1995: 77-78). XIX. yy' dan sonra bağımsızlık temayüllerinin yoğunlaştığı yeni bir dönem başladı. Muhammet Ali Cinnah ve Mevlana Muhammet Ali gibi önderler, Müslümanlar arasında müstakil bir vatan arayışını dile getiren kişiler olarak anayasal çerçeve hazırlığı başlattılar. Bağımsız Pakistan Devleti bu çalışmaların sonucudur(Özcan,1995: 78).

Abdülhak ed Dihlevi, İmam-ı Rabhani dönemin önemli dini şahsiyetlerinden bazılarıdır. Hindistan İslam düşüncesi üzerine tesiri olan bir başka harekette Vehabiliktir. Vehabilik Hindistan'a XIX. yy başlarında tanışmıştır(Nizami,1993: 87). Babür ve varisleri geldikleri yeni coğrafyaya elleri boş gelmemişlerdi. Timur Devleti'nin eski hâkimiyet bölgesi Semerkant ve Horasan'da zengin bir politik ve kültürel mirasa sahiptiler. Türkoloji ile ilgili araştırmalar Babür Hindistan'ını ümit verici bir alan olarak keşfetmiştir. Hindistan'ın 16.yy.dan başlayarak 19.yy.ın ortalarına kadar varlığını sürdüren zengin bir Türkçe geleneğe tanıklık ettiği kesin olarak belirtilebilir(Benedek,2002: 812-816).

Babür zamanında Türk mert, yiğit, kahraman ve cesur asker gibi anlamlar da idi. Babürler Hindistan'da Kültür ve Medeniyetin gelişmesinde büyük rol oynamışlardır. Babür'ün birçok binanın banisi olduğu hatıratından anlaşılmaktadır.

Agra'daki muhteşem eser Tac Mahal, Babürlülerin ulaştığı medeniyetin en mükemmel örneğidir. Babürlüler Türk-İslam tarihçiliğinin gelişmesine de büyük hizmet etmişlerdir. Babür'ün yazmış olduğu Babürname, kızı Gülbeden Begüm'ün kaleme aldığı Hümayunname, Ebü'l Fazl el Allami'nin yazdığı Ekbername bunlar arsındadır. Ayrıca el Herevi'nin Tabakat-ı Ekberi'si ile Ferište'nin Gülsen-i İbrahimi adlı eserleri de meşhurdur(Konukçu,1995: 404).

I. IV. Harezşahlar Devleti:

İslam öncesi dönemden itibaren Harizm'e hâkim olan vali emir ve hükümdarlar "Harizmşah" (Harzemşah) unvanını kullanmışlardır(Taneri,1995: 228).

Aral gölünün güneyinde Ceyhun Nehri aşağı mecrasının her iki tarafını kaplayan bölgenin coğrafyadaki adı Harizm veya Harezmdir. Harezşahlar Devletini kuranların atası Selçukluların Harezmden valisi Anuş Tekin'dir. 1157'de Sencer ölünce Atsız'ın oğlu İl Arslan Harezşahlar'ın bağımsızlığını ilan etti. Harezşahlar Alaeddin Muhammed devrinde güçlerinin zirvesine ulaştılar. Gurlular egemenlik altına alındı. Karahıtaylılar mağlup edildi fakat Moğollara karşı başarılı olunamadı. Ülke Moğol istilasına uğradı Sultan Muhammed Harezşah, Hazar Denizindeki bir adaya sığındı ve burada öldü (1220). Harezşahlar Devleti çöktü. Muhammed'in oğlu Celaleddin Harezşah (1220- 1231) Azerbaycan'da faaliyette bulunarak, devleti canlandırmaya çalıştı(Şahin, 2003: 49).

Celaleddin Harzemşah Moğol istilasını müteakip Hindistan'a çekilmiştir(Kafesoğlu, 1992: 199). Celaleddin Harzemşah Hindistan'da Rana Şarta kumandasındaki bir Hint ordusunun saldırısına uğradı. Onları yendi ve Hintlilere ait teçhizat ve silahları el geçirdi. Bundan sonra Kokar Bölgesine yönelen Celaleddin bölgenin hakimi Rai Kokar Sangin'e bir elçi göndererek ondan kızını istedi Rai bu isteği kabul etti(Özaydın,2002: 883- 896; Çakmak,2002: 904-915). Harezşahlar'ın yıkılması Türk ve İslam âlemine çok şeyler kaybettirdi. İslamiyet bu sayede Asya içlerine doğru yayılmaktaydı. Başta Ahmet Yesevi olmak üzere Türk mutasavvıflarının gayretleri çeşitli boylar arasında meyvelerini vermeye başlamıştı. Kanıklı, Kıpçak ve Kimekler'in İslamiyet'i kabul ettikleri takdirde Türk İslam medeniyetine katkıda bulunabilirlerdi. Fakat Harezşahlar'ın Moğol istilası karşısında yıkılması bu imkânı ortadan kaldırdı(Taneri, 1995: 228-231).

Ayrıca Timur'un Hindistan'a düzenlediği seferi ve buradan büyük ganimetler elde ederek döndüğünü belirtmekte yarar vardır.

III. V- Osmanlı Hindistan Münasebetleri:

Osmanlı'nın Hindistan'daki Müslümanlarla olan ilişkileri XV. yy da başlamıştır. Bu hususta ilk adımı atan, güneydeki Behmenli hanedanından Sultan III. Muhammed Şah'tır. (1463- 1482) bu devlet Osmanlılarla doğrudan doğruya ticaret ilişkileri kurmuş ve Bursa'da bir koloni oluşturmuştur. Behmenlilerden başka Gücerat'ta hüküm süren Muzafferi Hanedanı da Osmanlılarla dostluk kurmaya önem verdi(Özcan,1995: 81-85). Mısırın fethinden sonra Osmanlılarda Portekiz tehlikesine karşı harekete geçmeyi planlıyorlardı. Bu hareketin sebepleri, İslam

dünyasının bu bölgesindeki Hıristiyan tehdidini ortadan kaldırmak ve Portekizlilerin sekteye uğrattığı ticari faaliyete canlılık kazandırmaktı(Şahin,2003: 132). Süveyş'te inşa edilen bir Osmanlı donanması Yemen ve Aden'e 1538'de Hadım Süleyman Paşa, Hind seferine çıktı. İlk icraat olarak Kızıl Deniz'in kapısı olan Aden'i zapt etmekle işe başlamıştır (Uzunçarşılı,1995: 393). Piri Reis 1552'de Portekizlileri Maskat'tan uzaklaştırdı. Seydi Ali Reis'in 1553'deki Hind okyanusu seferi başarılı olmadı. Bu seferle Portekizlilerin Aden ve Kızıldeniz'de Basra Körfezi kıyılarında yerleşmeleri önlenip, Yemen, güney Arabistan kıyılarında hâkimiyet kuruldu. Fakat 1570 'den sonra Akdeniz'de yeni olaylar meydana geldiğinden bu faaliyetler sürdürülemedi(Şahin,2003: 132-133). Babürlerin ilk zamanlarından Osmanlılarla doğrudan ilişki kurduklarına dair bir bilgiye rastlanmamaktadır. Şah Cihan döneminde Osmanlılarla düzenli bir diplomatik ilişki kurmaya çalışmıştır. Kandahar'ı geri almak amacıyla Cihangir'in planladığı Sünni ittifakını gerçekleştirmek isteyen Şah Cihan, IV. Murat'ın Bağdat Seferi sırasında ona bir elçi ve mektup gönderdi(D.G.B. İ.T.1993: 485-486). I. Dünya Savaşı Hindistan Müslümanlarına felaket getirdi. Osmanlılarla İngilizlerin karşı karşıya gelmemeleri için gayret sarf eden Müslümanlar bunun gerçekleşmesi üzerine Osmanlılardan yana tavır koydular. Sevr sonrasında ise Anadolu'da başlayan Milli Mücadeleyi mali destek sağlandı. Bu mücadelenin başarıyla sonuçlanması coşkuyla karşılandı ve Türkiye Cumhuriyetinin kurulması İslam âleminin kurtuluşu sayıldı ancak çok geçmeden Mart 1924'de Hilafet 'in kaldırılması şaşkınlığa sebep oldu ve kabullenilemedi: bu tarihten itibaren Türkiye'ye karşı gösterilen ilgi yavaş yavaş yerini kayıtsızlığa bıraktı(Özcan,1995: 81-85).

IV. YÖNTEM:

Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Geçmişten günümüze kadar ortaokul ve liselerde okutulan ders kitaplarından Hindistan'da kurulan Türk devletlerine yer verilip verilmediği kapsam, ilenış ve biçimsel sunum bakımından araştırılmıştır. Araştırmada incelenen kitaplar geçmişten günümüze ortaokul ve liselerde okutulan ders kitapları arasından random usulü ile seçilmiştir. 24 ders kitabı seçilmiş olup bu kitaplara içerik analizi yapılmıştır. Analiz yapılırken araştırılan ders kitapları biçimsel sunum ve tarihsel olgular ana başlıkları ile ele alınmıştır. Tarihsel olgular devletin kuruluşu, siyasi tarih, kültür ve medeniyet, diğer devletlerle münasebetler ve Türk ve dünya medeniyetine katkıları alt başlıklarıyla incelenmiştir. Biçimsel sunum ise hazırlık çalışmaları, harita ve resimler, ödev konusu ve okuma parçaları, değerlendirme soruları ve geçerliliğini yitirmiş bilgi ve anlatım bozukluğu başlıkları ile incelenmiştir. Yapılan içerik analizi sonucunda elde edilen bulgular frekans(f) ve yüzde(%) olarak belirtilmiştir.

V. BULGULAR VE YORUM:

Bu bölümde inceleme yaptığımız ders kitapları ve konunun bu kitaplarda işlenişi hakkında yapılan araştırmalar hakkında bulgular ve bunlar hakkında yorumlara yer verilmiştir. Ayrıca problem cümlesinin "Ortaokul ve lise ders

kitaplarında Hindistan' da kurulan Türk Devletlerinin işlenişi içerik ve biçimsel bakımdan nasıldır?" sorusunun cevabı aranmıştır.

1- Ortaokul Ders Kitaplarında Hindistan'da kurulan Devletler Konusunun İşlenmesine İlişkin Kontrol Çizelgesi

Tablo 1.1: Orta Okul (İlköğretim) Ders Kitaplarında Hindistan'da Kurulan Devletlerin Siyasi Tarih, Kültür ve Medeniyet, Diğer Devletlerle Münasebetler Konularının İşlenmesine İlişkin Kontrol çizelgesi

Devletler	F	%
Gazneliler	3	%25
Delhi Türk Sultanlıkları	–	–
Behmenliler	–	–
Harzemşahlar	2	%16.6
Timur Devleti	2	%16.6
Babür	3	%25
Osmanlı Devleti ile münasebetler	4	%33

Tablo 1. 1' de Orta Okul (İlköğretim) Ders Kitaplarında Hindistan'da kurulan Devletlerin siyasi tarih, kültür ve medeniyet, diğer devletlerle münasebetler konularının işlenmesine ilişkin kontrol çizelgesinde görüldüğü gibi Gazneli ve Babür Devletlerinin frekans: 3 ve tüm ders kitaplarına oranı ise %25'tir. Harzemşahlar ve Timur Devleti frekans: 2 ve tüm ders kitaplarına oranı ise %16,6'dır. Osmanlı Devleti ile münasebetler konusu ise frekans: 4 ve tüm ders kitaplarına oranı ise %33'dür. Delhi Türk Sultanlıkları ve Behmeniler konularının ders kitaplarında frekans ve yüzdesinin 0 olduğu görülmüştür.

Tablo 1. 2. Orta Okul (İlköğretim) Ders Kitaplarında Hindistan'da Kurulan Devletlerin Türk ve Dünya Tarihi Açısından Öneminin İşlenmesine İlişkin Kontrol Çizelgesi

DEVLETLER	F	%
Gazneliler	3	%25
Delhi Türk Sultanlıkları	–	–
Behmenliler	–	–
Harzemşahlar	2	%16.6
Timur Devleti	2	%16.6
Babür	3	%25
Osmanlı Devleti ile münasebetler	4	%33

Tablo1. 2' de Orta Okul (İlköğretim) Ders Kitaplarında Hindistan'da kurulan devletlerin Türk ve dünya tarihi açısından öneminin işlenmesine ilişkin kontrol

çizelgesinde görüldüğü gibi Gazneli ve Babür Devletlerinin frekans: 3 ve tüm ders kitaplarına oranı ise %25'tir. Harzemşahlar ve Timur Devleti frekans: 2 ve tüm ders kitaplarına oranı ise %16,6'dır. Osmanlı Devleti ile münasebetler konusu ise frekans: 4 ve tüm ders kitaplarına oranı ise %33'dür. Delhi Türk Sultanlıkları ve Behmeniler konularının ders kitaplarında frekans ve yüzdesinin 0 (sıfır) olduğu görülmüştür

2- Ortaokul Ders Kitaplarında Hindistan'da kurulan Türk Devletleri Konusunun Biçimsel Sunumuna İlişkin Kontrol Çizelgesi

Tablo 2. 1. Hazırlık Çalışmalarının Olup Olmamasına İlişkin Kontrol Çizelgesi

DEVLETLER	F	%
Gazneliler	2	%16
Delhi Türk Sultanlıkları	–	–
Behmenliler	–	–
Harzemşahlar	–	–
Timur Devleti	–	–
Babür	3	%25
Osmanlı Devleti ile münasebetler	4	%33

Tablo 2. 1' de Hindistan'da kurulan Türk Devletleri konusu ile ilgili hazırlık çalışmalarının olup olmamasına ilişkin kontrol çizelgesi incelendiğinde Gazneliler konusunun frekans: 2 ve tüm ders kitaplarına oranı %16, Babür Devleti konusu f:3 ve % 25, Osmanlı Devleti ile münasebetler konusunun ise f:4 ve %33 oranda olduğu tespit edilmiştir. Delhi Türk Sultanlıkları, Harzemşahlar, Timur Devleti ve Behmenliler konularının ise frekans ve yüzde 0 (sıfır) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. 2. Görsellerin(harita ve resim) Olup Olmamasına İlişkin Kontrol Çizelgesi

DEVLETLER	F	%
Gazneliler	2	%16
Delhi Türk Sultanlıkları	–	–
Behmenliler	–	–
Harzemşahlar	–	–
Timur Devleti	–	–
Babür	3	%25
Osmanlı Devleti ile münasebetler	4	%33

Tablo 2. 2 de Hindistan'da kurulan Türk Devletleri konusu ile ilgili görsellerin olup olmamasına ilişkin kontrol çizelgesi incelendiğinde Gazneliler konusunun frekans: 2 ve tüm ders kitaplarına oranı % 16, Babür Devleti konusu f:3

ve % 25, Osmanlı Devleti ile münasebetler konusunun ise f:4 ve %33 oranda olduğu tespit edilmiştir. Delhi Türk Sultanlıkları, Harzemşahlar, Timur Devleti ve Behmenliler konularının ise frekans ve yüzde 0 (sıfır) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. 3. Ödev Konusu Ve/Veya Okuma Parçası Olup Olmamasına İlişkin Kontrol Çizelgesi

DEVLETLER	F	%
Gazneliler	–	–
Delhi Türk Sultanlıkları	–	–
Behmenliler	–	–
Harzemşahlar	–	–
Timur Devleti	–	–
Babür	–	–
Osmanlı Devleti ile münasebetler	4	%8.3

Tablo2. 3’ de Hindistan’da kurulan Türk Devletleri konusu ile ilgili Ödev konusu ve/veya okuma parçası olup olmamasına ilişkin kontrol çizelgesi incelendiğinde ise şu bulgulara ulaşılmıştır. Hindistan’da kurulan Türk Devletlerinin Osmanlı Devleti ile münasebetleri konusunun ders kitaplarındaki f:4 ve oran olarak ise % 8.3 olduğu ve diğer devletlerin ise f ve % 0(sıfır) olduğu görülmüştür.

Tablo 2. 4. Değerlendirme çalışmalarının olup olmamasına İlişkin Kontrol çizelgesi

DEVLETLER	F	%
Gazneliler	2	%16
Delhi Türk Sultanlıkları	–	–
Behmenliler	–	–
Harzemşahlar	–	–
Timur Devleti	–	–
Babür	3	%25
Osmanlı Devleti ile münasebetler	4	%33.

Tablo 2. 4’de Hindistan’da kurulan Türk Devletleri konusu ile ilgili değerlendirme çalışmalarının olup olmamasına ilişkin kontrol çizelgesi incelendiğinde Gazneliler konusunun frekans: 2 ve tüm ders kitaplarına oranı %16, Babür Devleti konusu f:3 ve % 25, Osmanlı Devleti ile münasebetler konusunun ise f:4 ve %33 oranda olduğu tespit edilmiştir. Delhi Türk Sultanlıkları, Harzemşahlar, Timur Devleti ve Behmenliler konularının ise frekans ve yüzde 0 (sıfır) olduğu tespit edilmiştir.

3-Lise Tarih Kitaplarındaki Hindistan’da kurulan Türk Devletlerinin İşlenişine İlişkin Kontrol Çizelgesi

Tablo 3. 1. Lise Ders Kitaplarında Hindistan'da Kurulan Devletlerin Siyasi Tarih, Kültür ve Medeniyet, Diğer Devletlerle Münasebetler Konularının İşlenmesine İlişkin Kontrol Çizelgesi

DEVLETLER	F	%
Gazneliler	5	%41.6
Delhi Türk Sultanlıkları	3	%25
Behmenliler	–	–
Harzemşahlar	6	%50
Timur Devleti	4	%33
Babür	4	%33
Osmanlı Devleti ile münasebetler	4	%33

Tablo 3. 1' de lise ders kitaplarında Hindistan'da kurulan Devletlerin siyasi tarih, kültür ve medeniyet, diğer devletlerle münasebetler konularının işlenmesine ilişkin kontrol çizelgesinde görüldüğü gibi Gazneli Devletinin frekans: 5 ve % 41.6, Harzemşahlar Devleti frekans: 6 oranı ise % 50'dir. Delhi Türk Sultanlıkları konusu frekans: 3, oranı % 25 ve Behmeniler konularının ders kitaplarında frekans ve yüzdesinin 0 olduğu görülmüştür. Timur ve Babür Devletlerinin frekans: 4 ve tüm ders kitaplarına oranı ise % 33'tür. Osmanlı Devleti ile münasebetler konusu ise frekans: 4 ve tüm ders kitaplarına oranı ise % 33'dür. Yalnızca diğer devletlerle münasebetleri konusunun işlenmesine ilişkin verilerde Harzemşahlar Devleti frekans: 5 oranı ise % 41 ve Timur Devleti konuları frekans: 3 oranı ise % 25 olduğu görülmüştür.

Tablo 3. 2. Lise Kitaplarında Hindistan'da kurulan Türk Devletlerin Türk ve dünya tarihine katkıları konusuna ilişkin Kontrol Çizelgesi

DEVLETLER	F	%
Gazneliler	5	%41
Delhi Türk Sultanlıkları	3	%25
Behmenliler	–	–
Harzemşahlar	5	%41
Timur Devleti	4	%33
Babür	4	%33
Osmanlı Devleti ile münasebetler	4	%33

Lise ders kitaplarında Hindistan'da kurulan Türk Devletlerin Türk ve dünya tarihine katkıları konusuna ilişkin kontrol çizelgesi incelendiğinde Gazneli devletinin frekans: 5 ve oranı % 41, Harzemşahlar Devleti frekans: 5 oranı ise % 41 olduğu görülmüştür. Delhi Türk Sultanlıkları konusu frekans: 3, % 8.3 ve Behmeniler konularının ders kitaplarında frekans ve yüzdesinin 0 olduğu görülmüştür. Timur Devleti konuları frekans: 4 oranı ise % 33 ve Babür Devletlerinin frekans: 4 ve tüm

ders kitaplarına oranı ise % 33'tür. Osmanlı Devleti ile münasebetler konusu ise frekans: 4 ve tüm ders kitaplarına oranı ise % 33'dür.

4- Lise Ders Kitaplarında Hindistan'da kurulan Türk Devletleri Konusunun Biçimsel Sunumuna İlişkin Kontrol Çizelgesi

Tablo 4. 1. Hazırlık çalışmalarının olup olmasına ilişkin kontrol çizelgesi

DEVLETLER	F	%
Gazneliler	5	%41
Delhi Türk Sultanlıkları	2	%16
Behmenliler	–	–
Harzemşahlar	2	%16
Timur Devleti	2	%16
Babür	5	%41
Osmanlı Devleti ile münasebetler	1	%8

Tablo 4. 1' de Hindistan'da kurulan Türk Devletleri konusu ile ilgili hazırlık çalışmalarının olup olmasına ilişkin kontrol çizelgesi incelendiğinde Gazneliler konusunun frekans: 5 ve tüm ders kitaplarına oranı % 41, Babür Devleti konusu f:5 ve % 41, Osmanlı Devleti ile münasebetler konusunun ise f:1 ve % 8 oranda olduğu tespit edilmiştir. Delhi Türk Sultanlıkları, Harzemşahlar, Timur Devleti frekans 2 ve % 16, Behmenliler konularının ise frekans ve yüzde 0 (sıfır) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. 2. Harita ve resim olup olmasına ilişkin kontrol çizelgesi

DEVLETLER	F	%
Gazneliler	4	%33
Delhi Türk Sultanlıkları	2	%16
Behmenliler	–	–
Harzemşahlar	1	%8
Timur Devleti	1	%8
Babür	4	%33
Osmanlı Devleti ile münasebetler	–	–

Tablo 4-2'de Hindistan'da kurulan Türk Devletleri konusu ile ilgili hazırlık çalışmalarının olup olmasına ilişkin kontrol çizelgesi incelendiğinde Gazneliler konusunun frekans: 5 ve tüm ders kitaplarına oranı % 41, Babür Devleti konusu f:5

ve % 41, Osmanlı Devleti ile münasebetler konusunun ise f:1 ve % 8 oranda olduğu tespit edilmiştir. Delhi Türk Sultanlıkları, Harzemşahlar, Timur Devleti frekans 2 ve % 16, Behmenliler konularının ise frekans ve yüzde 0 (sıfır) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. 3. Ödev konusu ve/veya okuma parçası olup olmamasına ilişkin kontrol çizelgesi

DEVLETLER	F	%
Gazneliler	4	%33
Delhi Türk Sultanlıkları	2	%16
Behmenliler	-	-
Harzemşahlar	1	%8
Timur Devleti	1	%16
Babür	1	%8
Osmanlı Devleti ile münasebetler	4	%33

Tablo 4. 3' de Hindistan'da kurulan Türk Devletleri konusu ile ilgili Ödev konusu ve/veya okuma parçası olup olmamasına ilişkin kontrol çizelgesi incelendiğinde ise şu bulgulara ulaşılmıştır. Gazneliler konusunun frekans: 4 ve tüm ders kitaplarına oranı % 33, Babür Devleti konusu f:1 ve % 8, Osmanlı Devleti ile münasebetler konusunun ise f:4 ve % 33 oranda olduğu tespit edilmiştir. Delhi Türk Sultanlıkları frekans:2 % 16, Harzemşahlar ve Timur Devleti frekans 1 ve % 8, Behmenliler konularının ise frekans ve yüzde 0 (sıfır) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. 4. Ödev konusu ve/veya okuma parçası olup olmamasına ilişkin kontrol çizelgesi

DEVLETLER	F	%
Gazneliler	5	%41
Delhi Türk Sultanlıkları	2	%16
Behmenliler	-	-
Harzemşahlar	1	%8
Timur Devleti	1	%8
Babür	4	%33
Osmanlı Devleti ile münasebetler	1	%8

Tablo 4. 4 incelendiğinde Gazneliler konusunun frekans: 5 ve tüm ders kitaplarına oranı % 41, Babür Devleti konusu f:4 ve % 33, Osmanlı Devleti ile münasebetler konusunun ise f:1 ve % 8 oranda olduğu tespit edilmiştir. Delhi Türk Sultanlıkları frekans: 2 ve % 16, Harzemşahlar, Timur Devleti frekans 1 ve % 8, Behmenliler konularının ise frekans ve yüzde 0 (sıfır) olduğu tespit edilmiştir.

VI. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın problem durumu ile ilgili yapılan araştırmada elde edilen verilere göre şu sonuçlara varılabilir. Ortaokul ve lise ders kitaplarında Hindistan'da

kurulan devletlerin siyasi tarih, kültür ve medeniyet, diğer devletlerle münasebetler ve Türk ve dünya tarihi açısından önemi konularının işlenmesine ilişkin kontrol çizelgelerinde görüldüğü gibi ders kitaplarının içerikleri hazırlandığında öğrencilerin Türk devletlerinin kurulduğu bölgelerin kavratılması kaygısının güdülmediği yapılan analiz sonucunda görülmektedir. Tarih konularının soyut bilgiler içerdiği göz önüne alınırsa coğrafi mekânla konuların bağdaştırılarak sunumu yapılacak olursa sürekli dile getirilen yapılandırmacı yaklaşımlara uygun ders kitapları hazırlanmış olacaktır. Talim ve Terbiye Kurulunun bu konuya hassasiyet göstererek ders kitapları hazırlaması önerisinde bulunulabilir. Özdemir(2006)' in belirttiği gibi tarih ders kitaplarında genel olarak sözel ve soyut sembollerin kullanılması, öğretim etkinliğinin azalmasında, hatırlanma düzeyinin düşük olmasında olumsuz bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih derslerinin tüm öğretim kademelerinde “sıkıcı ve anlaşılması zor bir ders” olarak algılanmasının ya da “ezber dersi” olarak anlaşılmasının nedenlerinden biriside budur. Biçimsel sunum ve ders kitaplarının içeriği hazırlanırken bu konuya dikkat edilmesi önerisinde bulunulabilir.

Ders kitaplarında Hindistan'da kurulan Türk devletleri konusunun biçimsel sunumuna ilişkin kontrol çizelgeleri konusunda yaptığımız araştırma gösteriyor ki ders kitapları içerik bakımından yetersiz olduğu gibi ayrıca biçimsel sunum bakımından da yetersizdir. Günümüzde yeni yaklaşımlara uygun ders kitapları hazırlamaya çalışırken tarih konularının en can alıcı kısımlarının gözden kaçtığı ve konu sunumunu acıklaştıracak etkili bir sunumu destekleyecek görsel ve biçimsel sunum unsurları yetersizdir. Cemaloğlu(2003) tarafından yapılan araştırmaya göre ders kitaplarında kullanılan görsel malzemeler konuyla doğrudan ilgili olmalı, fotoğraf yerine resimleme tercih edilmelidir. Aynı zamanda renk, ışık ve çizgi gibi elemanlar doğru ve görsel yapıyı destekler nitelikte olmalıdır. Kitap yazarları ve ders kitaplarını denetleyen komisyonların materyal geliştirme ve program konusunda eğitim almış kişilerden seçilmesi önerisinde bulunulabilir. Ders kitaplarının biçimsel sunum bakımından denetiminin özenle yapılması önerisinde de bulunulabilir.

Tarih öğretiminin amaçlarından en önemlileri hiç kuşkusuz öğrencilerde Türk kimliği ve tarih bilincini oluşturabilmektir. İyi bir program düzenleyerek ve konuların dağılımını doğru bir şekilde yaparak bu mümkündür. Türklerin dünya coğrafyasına dağılımlarını kavratılabilmenin en iyi yolu kuruldukları bölgelere göre gruplama yapmaktır. Böylece öğrenci, hem devletlerin hâkimiyet sınırlarını kavrayacak, hem de Türklerin ne kadar geniş bir alana hâkimiyet kurdukları anlaşılacaktır. Geçmişten günümüze kadar gelen ve inceleyebildiğimiz ders kitaplarına baktığımızda konular bölge gruplaması yapılarak değil, genelde kronolojik sıralama yapılarak ders kitaplarında yer almıştır. Ayrıca müfredatta yapılan değişikliklerin sıklığı nedeniyle her devlet her ders kitabında ve aynı düzeyde yer almamıştır. Bunun dışında yine söz konusu konular ders kitaplarında yeteri kadar ele alınmadığı gibi Türk tarihindeki yeri ve önemine de değinilmemiştir.

Yaptığımız araştırmada görüldüğü gibi günümüze geldikçe müfredatımızda görülen milli tarih anlayışından uzaklaşma ders kitaplarına da yansımıştır.

Bulut(2008) tarafından yapılan çalışmada ders kitaplarının öğrenciye hedef-davranışları kazandırma, kılavuz olma, öğrencinin hazır bulunuşluğunu artırma, kişiliğini geliştirme ve kültürünü arttırma gibi işlevleri vardır şeklindedir. Araştırmanın sonucunda yüzyıllarca hüküm sürdüğümüz bu coğrafya ile ilgili -ki bizzat devletler kurduğumuz bu geniş alanın- ders kitaplarında "tarih öğretiminin genel amaçlarından önemli ölçüde uzaklaştığını" yok sayıldığı ve geçiştirildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle Tarih ve Sosyal Bilgiler müfredatının yeniden düzenlenerek bu konuların ders kitaplarındaki durumu hakkında çalışılması önerisinde bulunulabilir.

Köksal (2007)' belirttiği gibi geçmişini bilmek şüphesiz ki geleceğe güvenle bakmamızı ve emin adımlarla yürümemizi sağlar. Bir devletin tarihindeki savaşların sebepleri, sonuçları hangi devletlerle, hangi dönemlerde hangi nedenlerden dolayı dost ya da düşman olduğunun bilinmesi günümüz şartlarında da benzer olaylarda bize ışık tutacaktır. Geçmişini bilerek geleceğe yönelmiş toplumların muvaffakiyet gücü de o nispette artacaktır. Son yıllarda ders kitaplarındaki tarihi ve kültürel değerlerimiz konularında azalma ve/veya konu sınırlaması olduğu araştırmanın bulguları sonucunda elde edilmiştir. Tarih ders kitaplarının bu durumu ile ilgili önlemler alınması gerekmektedir. Bununla birlikte aynı problem Tarih ders saatleri için de geçerlidir ki orta öğretimde ve liselerde her geçen gün ders saatlerinde azaltılma yapılmaktadır. Bu durum da öğrencilerde Türk kimliği ve Türklük bilgi ve bilincinin azalması sonucunu doğal olarak ardından getirmektedir. Bu sebeple Talim ve Terbiye Kurulunun ve üniversitelerimizin ilgili bölümlerin bu soruna çözüm getirebilmek için girişimlerde bulunmaları önerilebilir.

Kaynakça

- Aka, İ. (1991) "Timur ve Devleti" TTK. Ank.
Akün, Ö. F.(1995)"Babürname" T.D.V.İ.A C:4
Arat, R.(1992) "Türk Lehçe ve Şiveleri" Türk Dünyası El Kitabı C.2 T.K.A.E. Yay. Ank.
Beksaç, E.(1995) "Hind-İslam Sanatı" T.D.V.İ.A. C.18:s.101
Banarlı, N.S.(1983) "Babür – Babürname" Resimli Türk Edebiyat C:I İst.
Bayur, Y.H.(1987) "Hindistan Tarihi" C.I-II TTK Ank.
Bayur, Y.H.(1984) "Orta Çağda Türkler ve Hindistan" TTK Kongresi C.II. Ank.
Benedek, P. (2002) "Babür İmp. Türkçe" Türkler Ans. C.8
Bıyıktaş, H.(1989) " Hindistan Türk İmparatorlukları" TTK Ank.
"Biruni" (1995) T.D.V.İ.A. C.6
Bulut, S.(2008).*İlköğretim Ders Kitaplarının Görsel Boyut Ve İçerik Tutarlılığı Açısından İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
Cemaloğlu, N. (2003). *Öğretimde Ders Kitaplarının Yeri ve Önemi: Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Cöhce, S. "Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri" Türkler Ans. C.8
Çakmak, M. A.(2002) Türkler Ans. C. 4: s.904-915
"Osmanlılar" D.G.B.İ.T.(1992) C. 10 Çağ yay. İst.
Durak, N.(2000)" Hindistan'a Kuzeyden Yapılan Seferler" ASAM Ank.
Genç, R. (1997)" Kaşgarlı Mahmut'a Göre XIX. yy Türk Dünyası "T.K.A.E.
Yay. Ank.
Gökçe, M.(2001) "Hindistan'da Kurulan Türk Devletleri" Yayınlanmamış
Lisans Tezi Ank.
Grenard, F.(1992) "Asya'nın Yükselişi ve Düşüşü" İst.
Hartamn, R.(1982) "Hindistan'da Türk İmparatorlukları" İ.A. C.5
Kafesoğlu, İ.(1992) "Harezşahlar Devleti Tarihi" TTK Ank.
Keskin, M.(1991) "Hindistan Türklerinin Milli Mücadelede Türkiye'ye
Yardımları" Erciyes Üniv. Yay. Kayseri
Konukçu, E.(1995) "Babürler" T.D.V.İ.A. C.4
Konukçu, E.(1995) "Gazneliler " T.D.V.İ.A. C.13
Kortel, H.(2002) "Delhi Türk Sultanlıkları" Türkler Ans. C: 8
Köksal, H.(2007). "İlkçağ'da Vatandaşlık Eğitimi Olarak Tarih Öğretimi"
Kastamonu Eğitim Dergisi. Cilt:15 No:1: 271-278
Merçil, E.(1989)"Gazneli Devleti Tarihi" TTK Ank.
Merçil, E.(1992) "Gazneliler" D.G.B.İ.T C.6
Merçil, E.(1995) "Gazneli Devleti" T.D.V.İ.A. C.13
Nizami, K.A.(1995) "Hindistan Din" T.D.V.İ.A. C. 18
Şahin, M.(2003) " Türk Tarihi ve Kültürü" Gündüz Yayıncılık Ank.
Özaydın, A.(2002) "Harezşahlar Devleti" Türkler Ans. C.4
Özcan, A.(1995) "Osmanlı Hindistan Münasebetleri " D.V.İ.A. C.18
Özcan, A.(1995) "Hindistan Tarihi " D.V.İ.A. C.18
Özdemir, Y.(2004) "Postmodernizm Ve Tarih Öğretimi" *Kazım Karabekir
Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9: 311-322
Palabıyık, H.(2002) "Gazneli Devleti " Türkler Ans. C. 4
Rasonyi, L.(1993) "Tarihte Türklük " T.K.A.E. Yay. Ank.
Taneri, A.(1995) "Harezşahlar" D.V.İ.A. C.16
Uluçay, Ç.(1965) " İlk Müslüman Türk Devletleri" İst.
Uzunçarşılı, İ. Hakkı.(1995) "Osmanlı Tarihi" C.II TTK Ank.